

CENTAR ZA ZAŠTITU
LJUDSKIH I MANJINSKIH PRAVA I VREDNOSTI
"OKO"

„OSNAŽENE – UJEDINJENE“

Istraživanje potreba i ostvarenih prava žena sa sela
opštine Mladenovac – uloga žena na selu

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

B | T | D

The Balkan Trust
for Democracy

A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

*Mišljenja izražena u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno stavove
Balkanskog fonda za demokratiju, projekta Nemačkog Maršalovog
fonda Sjedinjenih Država, USAID-a ili Vlade SAD.*

SADRŽAJ

Uvod.....	4-5
Ukratko o projektu.....	6
Sažetak rezultata.....	7-8

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

- Obrazovanje	9-11
- Radni status	12
- Vlasništvo	13-14
- Poljoprivredna proizvodnja	14-16
- Prihodi	16
- Socijalna zaštita i zdravstvena zaštita	17
- Politički i društveni angažman	18-22
- Zaključak	23

UVOD

Na teritoriji opštine Mladenovac, prema poslednjem popisu stanovništva rađenom 2011. godine, živi 23.411 žena starijih od 15 godina, što je za oko 1.000 više od muškaraca. Od pomenutog broja u seoskom području živi 12.654 žena.

Položaj žena sa sela gorući je problem u oblasti rodne ravnopravnosti, jer društvene norme, tradicionalni stavovi i stereotipi ograničavaju njihov napredak, iako one predstavljaju neiskorišćeni resurs Mladenovca.

Njihov nezavidni položaj, dodatno je pogoršala i situacija izazvana virusom COVID-19 koja je svojim delovanjem dovela do produbljiivanja nejednake podele snaga moći između muškarca i žene, i uticala da se njihov već i onako narušeni status u zajednici još više unazadi.

Žene na selu, prepoznate kao jedne od višestruko marginalizovanih kategorija stanovništva, svakodnevno se suočavaju sa različitim preprekama u ostvarivanju svojih osnovnih prava.

Žene na selu predstavljaju nevidljivu radnu snagu, čija se uloga u životu zajednice na selu ne poštuje dovoljno i često su izložene različitim oblicima diskriminacije a beleži se i povećanje broja nasilja u porodici.

Istraživanjem o potrebama i pravima žena sa sela opštine Mladenovac – uloga žena na selu obuhvaćeni su različiti aspekti svakodnevnog života žena na selu i obezbeđeni su precizni, aktuelni, kvantitativni i kvalitetni pokazatelji trenutnog socijalno – ekonomskog položaja žena na selu, demografskoj slici, upravljačkoj strukturi na nivou mesne zajednice, dosadašnje učešće u donošenju odluka sa posebnim akcentom na potrebe i mogućnosti žena sa sela kako bi se njihovi potencijali i resursi maksimalno iskoristiri i učinili vidljivim.

U vezi sa tim, pitanja koja su postavljena anketiranim ženama sa sela odnosila su se na oblasti obrazovanja, radnog statusa, vlasništva nad imovinom, prihoda, bavljenja poljoprivredne proizvodnje, ostvarivanja prava na zdravstvenu i socijalnu zaštitu, dosadašnjeg društvenog angažmana i građanskog aktivizma.

Anketno istraživanje sprovedeno je na uzorku od 350 žena iz seoskih mesnih zajednica opštine Mladenovac, starosti od 18 do 65 godina starosti.

Sprovedeno je u okviru projekta „Osnažene – Ujedinjene“ koji Centar za zaštitu ljudskih i manjinskih prava i vrednosti „OKO“ implementira uz podršku Balkanskog fonda za demokratiju, projekta Nemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Država i USAID-a.

UKRATKO O PROJEKTU

Projekat “Osnažene – Ujedinjene” namenjen je ženama sa sela opštine Mladenovac koji za cilj ima njihovo aktivno učešće u procesima odlučivanja i veću zastupljenost u javnom životu lokalne zajednice.

Kroz implementaciju brojnih aktivnosti, žene, korisnice projekta stiču znanja i veštine o ženskim pravima i aktivizmu u zajednici, kao i o značaju udruživanja radi ostvarivanja svojih prava i potreba.

Ovaj jednogodišnji projekat, čija je realizacija počela u aprilu 2021. godine i traje do 31. marta 2022. godine, podržali su Balkanski fond za demokratiju, projekat Nemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Država i USAID.

Projektne aktivnosti predviđaju istraživanje o potrebama i pravima žena – uloga žena na selu, studentske posete reprezentativnim udruženjima žena, edukaciju o ženskim pravima, osnivanje udruženja žena sa sela, pokretanje web sajta novoosnovanog udruženja, tribine u seoskim mesnim zajednicima, informativnu kampanju, izradu promo filma i završnu konferenciju.

SAŽETAK REZULTATA

Istraživanje potreba i ostvarenih prava žena na selu realizovano je tokom aprila i maja 2021. godine. Istraživanjem je obuhvaćeno 350 ispitanica iz sela opštine Mladenovac.

Rezime dobijenih rezultata:

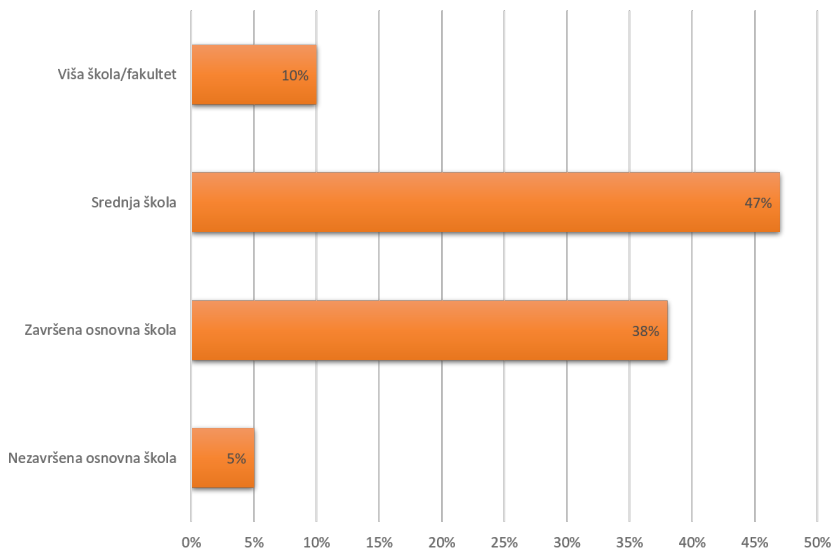
- 47% ispitanih žena je završilo srednju školu (III i IV stepen stručne spreme)
- 42 % ispitanica ne poznaje rad na računaru, osrednje 28%
- 58 % ispitanica nije imalo mogućnost da nakon stečenog redovnog obrazovanja pohađa neki od kurseva i obuka
- 74 % ispitanica je nezaposleno
- 58 % ispitanica nema vlasništvo nad kućom
- 74 % ispitanica nema vlasništvo nad imanjem
- 16 % ispitanica su, od ukupnog broja izjašnjenih da su njihova domaćinstva upisana u Registar poljoprivrednih gazdinstava, vlasnice registrovanog poljoprivrednog gazdinstva
- 53% ispitanica se izjasnilo da je uključeno u poljoprivrednu proizvodnju u svom domaćinstvu
- 35% ispitanica ima lična primanja
- 58% ispitanica je navelo da ne posećuje redovno lekare i ne vrši kontrolu svog zdravlja
- 74% ispitanica nije nikada imalo priliku da učestvuje u kreiranju lokalnih planova razvoja na nivou lokalne zajednice
- 79 % ispitanica je odgovorilo na nije imalo mogućnost da učestvuje i utiče na donošenje odluka u svojoj Mesnoj zajednici
- 84 % ispitanica je mišljenja da je važno da žene na selu učestvuju u organima koji donose odluke

- 57% ispitanica se izjasnilo da nisu članice nekog od udruženja ili organizacija i sl.
- 79% ispitanica je izrazilo spremnost da se udruže sa drugim ženama zarad zastupanja svojih interesa
- 74 % ispitanica je mišljenja da prioriteti i potrebe žena na selu nisu prepoznati unutar lokalnih programa i mera

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

OBRAZOVANJE

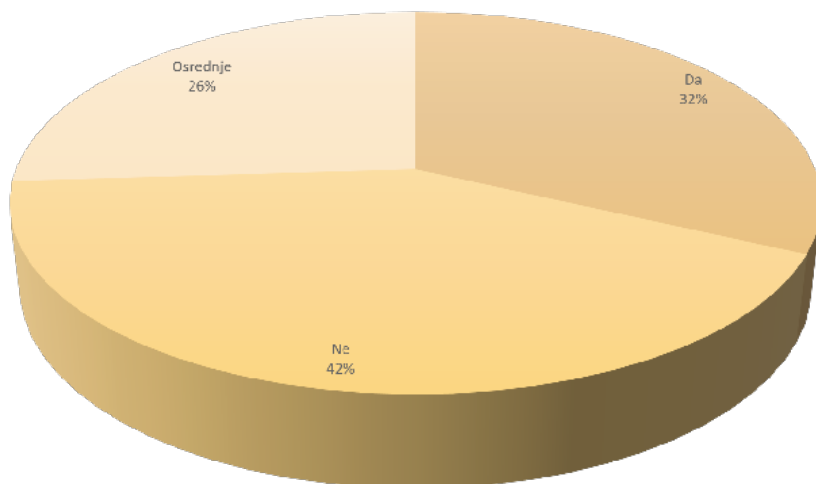
Od ukupnog broja anketiranih žena 5% je bez završene osnovne škole, 38% ima završeno osnovno obrazovanje, 47% završenu srednju školu, dok 10% poseduje diplomu neke više škole ili fakulteta.

Slika 1. Stepen obrazovanja

1.1. Poznavanje rada na računaru

Kako je digitalna pismenost postala imperativ današnjice, a posebno se pokazala kao neophodna u vreme pandemije COVID-19, ispitanicama smo postavili pitanje *Da li poznajete rad na računaru?*

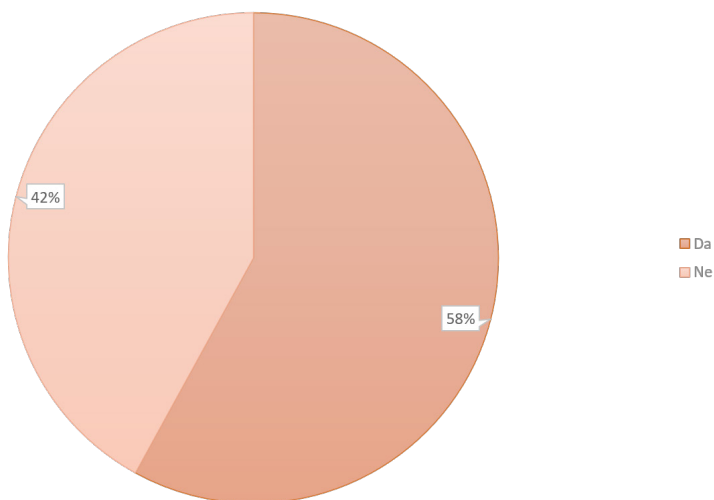
Slika 1.1. Poznavanje rada na računaru

Poznavanje rada na računaru, kao sastavnog dela svih aspekata savremenog života koji nam u znatnoj meri omogućava brži i kvalitetniji način učenja, informisanja i obavljanja određenih poslova, 42% ispitanica je ocenilo kao nepoznato. 32% ispitanica izjasnilo da poznaje rad na računaru, a 26% kao osrednje znanje.

Napominju da se odsustvo znanja pri upotrebi digitalnih tehnologija najviše odrazilo nakon izbijanja virusa Covid-19, koja je zhtevala prilagođavanje svim oblicima života, pre svega na upotrebu e-Usluga što im je prema njihovim navodima bilo nedostižno.

1.2. Dodatne veštine

Više od polovine anketiranih žena ističe da ne poseduje dodatne kvalifikacije i napominje da zbog nedostatka novca ali i slobodnog vremena često nisu u mogućnost da svoja znanja proširuju ili već postojeće usavršavaju.

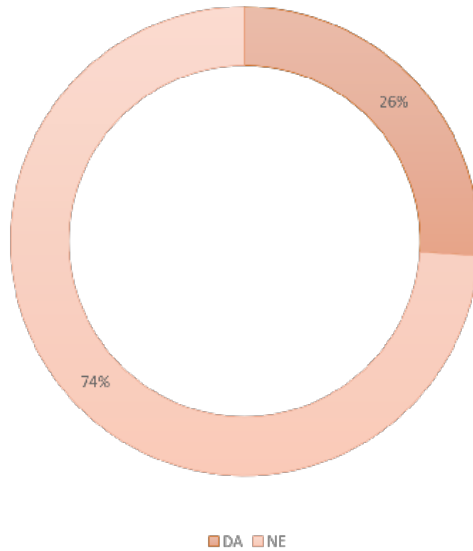
Slika 1.2. Dodatne veštine

Posle završenog redovnog obrazovanja, najviše anketiranih žena je istaklo da je pohađalo obuku šivenja, zatim obuku za poslove gerontodomačice. Slede obuka za Ličnog pratioca deteta sa smetnjama u razvoju, frizerski kurs, kurs engleskog i italijanskog jezika i daktilografski kurs A klase.

Ovi podaci pokazuju da je veza između stečenog znanja i obrazovanja i želja za dodatnim obrazovanjem veoma izražena, ali da je nedostatak novca najveći problem zbog čega se ne usavršavaju dodatno.

RADNI STATUS

Od ukupnog broja ispitanica, 26% se izjasnilo da je zaposleno, dok čak 74% ističe da nije u radnom odnosu.

Slika 2. Radni status

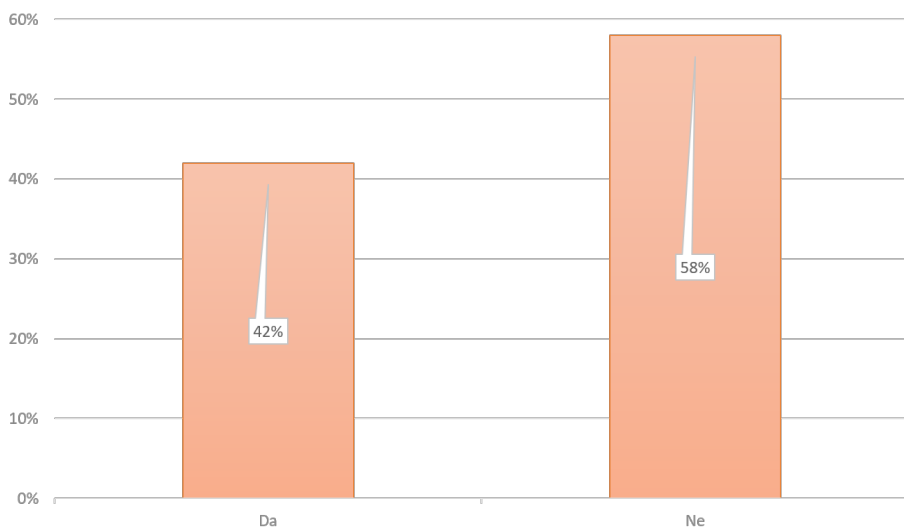
Prosečan broj godina radnog staža anketiranih žena iznosi nešto više od 11 godina.

Navedeni podaci govore da žene sa sela nisu u dovoljnoj meri zastupljene na tržištu rada, predstavljaju nevidljivu radnu snagu i kao pomažući član u domaćinstvu za to nemaju naknadu.

VLASNIŠTVO

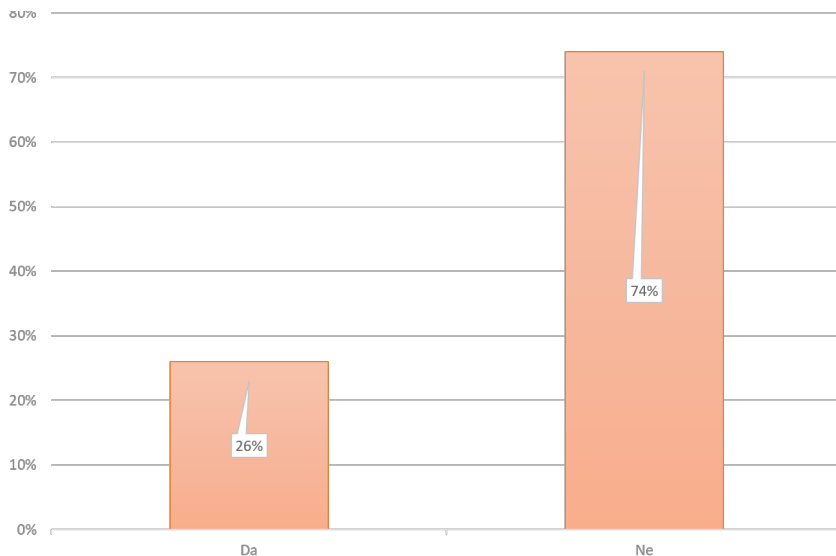
Vlasništvo nad nepokretnom i pokretnom imovinom, međutim, može biti čak značajniji indikator položaja žena u domaćinstvu od prihoda koje ona ostvaruje. Najznačajnije vlasništvo na selu je vlasništvo nad kućom ili imanjem.

Žene iz mladenovačkih sela ne poseduju vlasništvo nad kućom u 58% slučajeva, a čak 74% ispitanica nema vlasništvo nad imanjem.

Slika 3. Vlasništvo nad kućom

Kada se govori o vlasništvu žena nad poljoprivrednom zemljišu, samo 26% ističe da poseduje poljoprivredno zemljište koje je uglavnom stečeno nasleđstvom.

Slika 3.1. Vlasništvo nad poljoprivrednim zemljištem

Takođe, uočeno je i da žene na selu u znatno manjem broju u odnosu na muškarce u svom posedu imaju i neku drugu imovinu, kao što su automobil, traktor, poljoprivredne mašine i sl.

POLJOPRIVREDNA PROIZVODNJA

Nažalost, podaci iz prethodnih odgovora o vlasništvu nad pokretnom i nepokretnom imovinom oslikavaju se i kada u pitanju vlasništvo registrovanog poljoprivrednog gazdinstva.

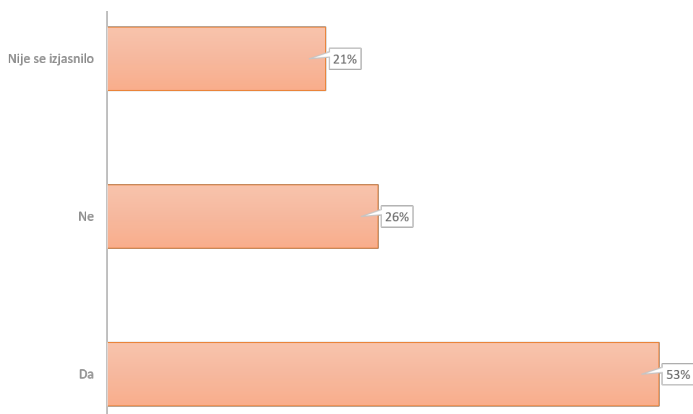
Od ukupnog broja anketiranih žena koje su se izjasnile da su njihova gazdinstva upisana u Registar poljoprivrednih gazdinstava, 16% ispitanica je odgovorilo da su vlasnice registrovanog poljoprivrednog gazdinstva, dok je 84% zaokružilo ne.

Navele su da su pretežno nosioci registrovanog poljoprivrednog gazdinstva suprug ili jedan od roditelja supruga.

A kada je reč o tome ko uglavnom odlučuje čime će se domaćinstvo baviti, žene iz mladenovačkih sela navode da se uglavnom dogovor postiže sa suprugom ili drugim članovima domaćinstva.

Posmatrano po grani poljoprivredne proizvodnje, anketirane žene ističu da se njihova domaćinstva uglavnom bave povrtarstvom, zatim voćarstvom, te slede živinarstvo, stočarstvo, proizvodnja rena i ratarstvo.

Da li ste uključeni u poljoprivrednu proizvodnju u Vašem domaćinstvu?

Slika 4. Procenat učešća u obavljanju poljoprivredne proizvodnje

53% ispitanica se izjasnilo da je uključeno u poljoprivrednu proizvodnju i da pored poslova vezanih za proizvodnju poljoprivrednih dobara obavlja i kućne poslove, kao i poslove vezane za brigu o deci ili starijim članovima porodice.

Ako se posmatra učestalost obavljanja konkretnih aktivnosti u domaćinstvu, onda se može videti da su spremanje hrane, održavanje kuće, pranje i peglanje još uvek dominantne ženske aktivnosti.

Koliko časova dnevno provodite u obavljanju poslova u Vašem domaćinstvu?

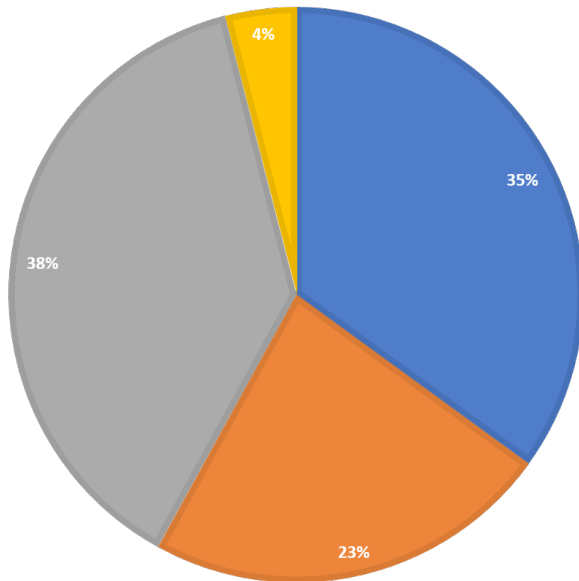
Prosečan vremenski period koje žene sa sela tokom dana provedu u obavljanju poslova u svojim domaćinstvima iznosi oko 9 časova.

PRIHODI

Glavni prihodi u domaćinstvima anketiranih žena je od strane drugih članova gazdinstava. To je navelo 38% žena, a 35% ima lična primanja.

Pored toga, prihodi se ostvaruju i prodajom poljoprivrednih dobara i na osnovu socijalnih davanja.

■ Lična primanja ■ Prodaja poljoprivrednih dobara ■ Primanja drugih članova domaćinstva ■ Socijalna davanja

Slika 5. Glavni izvori prihoda

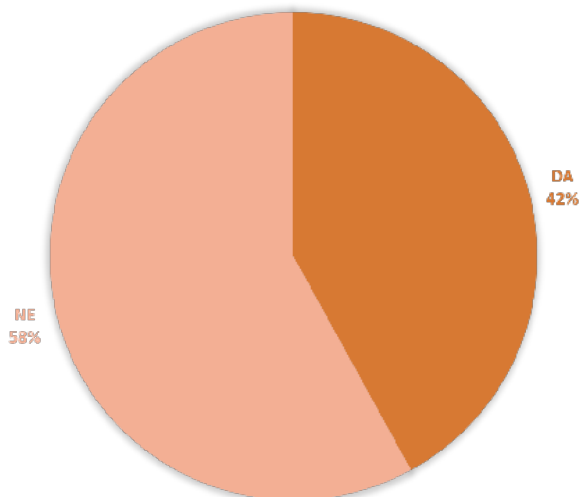
SOCIJALNA ZAŠTITA I ZDRAVSTENA ZAŠTITA

U okviru oblasti socijalna i zdravstvena zaštita pitanja su bila usmerena na ostvarivanje prava na zdravstveno osiguranje, penzijsko-invalidsko osiguranje, kao i na preventivne zdravstvene preglede i kontrolisanja zdravlja.

Čak 74% anketiranih žena se izjasnilo da ne uplaćuje zdravstveno osiguranje već to pravo najčešće ostvaruje preko supruga, kao nosioca zdravstvenog osiguranja. Isti procenat ispitanica navodi i da ne uplaćuje penzijsko-invalidsko osiguranje.

Samo 26% žena je osigurano iz radnog odnosa.

Da li redovno posećujete lekara i vršite kontrolu svog zdravlja?

Slika 6. Kontrola zdravlja

Kada je u pitanju poseta lekaru i vršenje preventivne kontrole vlastitog zdravlja, više od polovine ispitanica je navelo da to ne čini.

POLITIČKI I DRUŠTVENI ANGAŽMAN

Opština Mladenovac ima 24 mesne zajednice, od toga 5 gradskih, 4 pri-gradske i 15 seoskih.

Na zvaničnom sajtu Gradske opštine Mladenovac navedene su osobe na upravljačkim pozicijama – predsednik/ca, zamenik/ca predsednika/ce i sekretar/ka (1).

Prema tim podacima, a kada su u pitanju rukovodici u seoskim mesnim zajednicama, na mestu predsednice je samo jedna žena i to u Mesnoj zajednici Koraćica, a u Mesnoj zajednici Vlaško Polje je žena na mestu zamenice predsednika.

Ukupno je tri žene na mestu sekretarke, od toga dve sekretarke pokrivaju po dve mesne zajednice i to mesne zajednice Amerić-Mala Vrbica i mesne zajednice Markovac - Međujužje (prigradska), dok je treća u Mesnoj zajednici Velika Krsna.

Bitno je navesti i to da se u ovim mesnim zajednicama u kojima jedna žena na mestu sekretarke pokriva dve mesne zajednice, na mestima predsednika i zamenika predsednika nalaze potpuno druge osobe.

Od ukupno 15 seoskih mesnih zajednica u čak devet na upravljačkim mestima nije nijedna žena.

Učešće žena na upravljačkim strukturama u seoskim mesnim zajednicama u procentima je:

- 6,70% je žena na funkciji predsednice Mesne zajednice. Isti je podatak i kada je u pitanju pozicija zamenice predsednika/ce

(1)Link ka zvaničnom sajtu Gradske opštine Mladenovac: <https://www.mladenovac.rs/sr-rs/lokalna-samouprava/mesne-zajednice>

6,70%

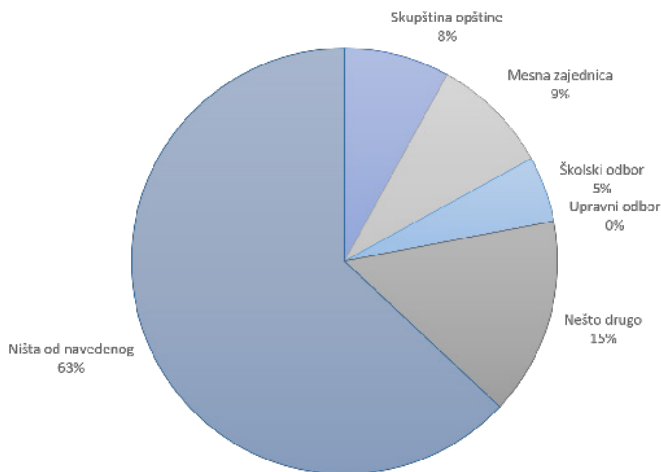

93,30%

Imajući u vidu da opština Mladenovac ima 24 mesne zajednice, a kada se procentualno sagleda stanje na upravljačkim mestima, dolazimo do sledećeg zbirnog podatka:

- 4,17% - žene predsednice (u odnosu na mušku populaciju)
- 12,5% - zamenice predsednika/ce (u odnosu na mušku populaciju)

Anketirane žene pitali smo ***Da li ste aktivni i da li učestvujete u javnom odlučivanju.***

Ispitanice su mišljenja da čak 74% žena sa sela nije nikada imalo priliku da učestvuje u kreiranje lokalnih planova razvoja (na nivou mesne zajednice i šire).

Kao razloge takvog mišljenja navele su:

- Zato što je patrijarhat ukorenjen u seoske zajednice
- Žene nemaju svest o potrebi uključivanja u društvenu zajednicu
- Nemaju vremena
- Niko ne obraća pažnju na žene sa sela
- Nedovoljna informisanost žena o važnosti njihovog uključivanja u procese odlučivanja
- Nedostajanje projekata za žene sa sela
- Ne daje im se mogućnost
- Nedovoljna zainteresovanost i mišljenja sam da im ne daju muževi
- Nedovoljna motivisanost

S druge strane, 21% ispitanica je navelo da je imalo mogućnost da učestvuje i utiče na donošenje odluka u svojoj Mesnoj zajednici, odnosno 79% je odgovorilo na nije imalo mogućnost.

Takođe, čak 84% anketiranih žena je mišljenja da je važno da žene na selu učestvuju u organima koji donose odluke.

Razloge za to ističu:

- Važno je jer tako mogu da utiču na promene
- Važno je zbog toga što žene svojim idejama mogu da doprinesu novitetima u razvoju, a neretko su nosioci gazidinstva iz senke
- Žene sa sela su izopštene iz svih segmenata društva i zato je važno da budu aktivne kako bi zastupale interese svih žena u zajednici
- Mišljenja sam da su žene stabilnije, ozbiljnije i odgovornije od muškaraca
- Važno je jer će se tako čuti glas žena sa sela. To je jedini način da zastupaju svoje interese. Gotovo da nema žena koje rade u Mesnoj zajednici

- Da bi poboljšale svoj položaj
- Žene mnogo više prepoznaju probleme i mnogo više od muškaraca mogu da doprinesu rešavanju problema građana
- Da se izbore za sebe jer na njih niko ne misli
- Da bismo ostvarili svoja prava
- Iako sam za to da žene sa sela budu aktivne, mislim da i dalje postoje predrasudi i stereotipi da nisu za politiku
- Važno je zbog bržeg rešavanja problema i uticaja za rešavanje istog

Primetno je da 57% ispitanica nisu članice nekog od udruženja ili organizacija, kao što su političke stranke koje deluju na teritoriji opštine Mladenovac. Ipak, od onih koje su navele da jesu članice, u najvećem procentu su označile članstvo u političkoj stranci, 9% u udruženjima i 5% u kulturno-umetničkom društvu.

Spremnost da se se udruže sa drugim ženama zarad zastupanja svojih interesa iskazalo je 79% ispitanica.

Neki od razloga:

- Radi ostvarivanja svih prava
- Zato što je važno da budemo ujedinjene
- Zbog sveobuhvatnog napretka
- Zbog druženja i zastupanja naših prava
- Zbog poboljšanja ekonomske situacije
- Da da bi poboljšale svoj položaj
- Zbog toga što žene mnogo više prepoznaju probleme i jedino tako mogu da se izbore za svoja prava
- Samo složne možemo da radimo na poboljšanju našeg položaja u društvu
- Zato što smo jače kada nas je više – kao pojedinke malo toga možemo da uradimo
- Da bi naši problemi bili vidljiviji
- Da jer treba razbiti predrasude i stereotipe da ženama nije mesto u organima odlučivanja

- Zbog bržeg rešavanja problema i uticaja za rešavanje istog

Na pitanje *koji su problemi sa kojima se susreću žene na selu*, ispitanice su uglavnom isticale ekonomsku zavisnost.

U izvesnom broju odgovora ukazuju na nepostojanje zdravstvenog osiguranja, nedovoljno plaćane za svoj rad, sputavanje u napredovanju od strane supružnika i okoline, postojanje nasilja u porodici i nemogućnost zapošljavanja.

Kao prioritete za unapređenje potreba žena na selu navode:

- Omogućavanje plaćenog rada kako bismo bile ekonomski nezavisne
- Ravnopravno zasnivanje radnog odnosa
- Ostvarivanje prava na zdravstveno osiguranje
- Stalna edukacija, uključivanje žena sa sela u sve oblasti

A koliko su prioriteti i potrebe žena na selu prepoznate unutar lokalnih programa i mera, anketiranje žene navode:

74% ispitanica je zaokružilo NE, a 26% je imalo pozitivno mišljenje.

ZAKLJUČAK

Dobijeni rezultati istraživanja pokazuju da se žene sa sela iz opštine Mladenovac, kao i u mnogim drugim selima u Republici Srbiji, nalaze u nepovoljnom položaju u odnosu na muškarce.

Od žena na selu najčešće se očekuje da budu stub porodice, osoba koja održava domaćinstvo, ali i koja doprinosi opstanku domaćinstva kroz obavljanje aktivnosti u poljoprivredi.

Više od polovine ispitanica je uključeno u poljoprivrednu proizvodnju u svom domaćinstvu (53%), dok s druge strane 58% anketiranih ne poseduje kuću i 74% nema vlasništvo nad zemljištem.

Samo 35% se izjasnilo da ima lična primanja, odnosno čak 74% nije u radnom odnosu, što ukazuje da žene sa sela nisu u dovoljnoj meri zastupljene na tržištu rada i kao pomažući članovi u domaćinstvu za to nemaju naknadu.

Pored toga, rezultati istraživanja pokazuju da žene sa sela nisu u dovoljnoj meri prisutne u upravljačkim strukturama na nivou mesnih zajednica, da nisu imale priliku da učestvuju u kreiranju lokalnih politika (74%) i da nisu imale mogućnosti da učestvuju i utiču na donošenje odluka u svojoj sredini (79%).

S druge strane, pokazale su volju i želju da aktivno učestvuju u procesima donošenja odluka, tj. mišljenja su da je važno da žene sa sela učestvuju u organima koji donose odluke (84%) i u velikom procentu su izrazile spremnost da se udruže sa ženama iz drugih mladenovačkih sela radi zastupanja svojih interesa (79%).

Shodno predstavljenim rezultatima koji su dobijeni iz sprovedenog istraživanja, možemo zaključiti da su i dalje u seoskim sredinama prisutne predrasude i stereotipi da ženi nije mesto u javnom životu, odnosno u organima na kojima se donose odluke.

Sveobuhvatni podaci iz istraživanja, ipak, ukazuju da su žene sa sela motivisane i spremne da preuzmu inicijativu i unaprede svoj položaj u zajednici i stava su da je uloga žena sa sela veoma značajna u svim segmentima društva.

Priprema

Centar za zaštitu ljudskih i manjinskih prava
i vrednosti "OKO"

Tiraž
50